

Colecția: Istoria mentalităților

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

© Fundația Culturală Ideea Europeană –
Editura Ideea Europeană

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OPRICA, DANA

Fragmente de cer / Dana Oprica. - București : Ideea Europeană,
2018
ISBN 978-606-594-666-8

821.135.1

DANA OPRICA

Fragmente de cer

Biserica San Francesco adăpostește, alături de osemintele poetului, cripta familiei Da Polenta, guvernatori ai provinciei timp de aproape două secole, ca să ne aducă aminte și de mecenatul lui Ostasio, cel care îl găzduiește pe Boccaccio, și de mecenatul lui Guido Novello, cel care îl găzduiește pe Dante, și de Francesca...

Bref, la Ravenna, și nu greșesc dacă spun că în toată Italia, emoțiile, iubirea, frumosul fac parte din cotidian și, în același timp, din eternitate.

Iar miracolele, precum acela de a-l avea oaspete, chiar și în exil, pe Dante, aparțin și ele locului.

Cuprins

Ubi bene, ibi patria.....	7
Țara mea de dincolo de depărtări.....	13
Românii de oricând.....	25
PERSONALITĂȚI TANGENȚIALE.....	31
Ia care unește.....	33
Imperiul din inima hispaniștilor	37
Vintilă Horia: cuantica drumurilor	43
Sanda Popescu și Vintilă Horia	55
Lămuriri ignorate	67
Un secol cu și fără Vintilă Horia	73
Scrisori din exil	81
Alexandru Rosetti și Basarab Nicolescu	87
Clara Haskil – Alina Azario.....	95
Profesorul.....	101
Brâncuși, Tzara și... Diego Vadillo.....	105
Cuvinte – îngeri	113
SECANTE.....	125
Madridul – între schimbare și stagnare.....	127

50 de ani de senectute	133
Violențele care preced schimbarea	153
VIZITE CENTRIFUGE	161
Retrospectivă	163
Akko (Israel)	171
Chris Simion și viziuni din alte lumi	177
SIC PARVIS MAGNA.....	183
Ce răsufare! Nu sunt singura!	185
O româncă îi învață limba franceză pe liceenii italieni	189
Dus-întors de la Da Polenta la miracolele din Romagna	193

Ubi bene, ibi patria

„În timp ce îmi pregăteam bagajul, am luat chitara. Am o chitară Conde făcută în Spania, în cunoscutele ateliere din strada Gravina nr. 7. E un instrument pe care îl am de peste 40 de ani. Am luat-o din cutie, am ridicat-o, mi-am apropiat-o și era ca și cum ar fi fost plină cu heliu, într-atât era de ușoară. Am privit rozeta de aproape, așa de frumos desenată!, și am aspirat parfumul lemnului viu. Știți că lemnul nu ajunge să moară niciodată?! Am simțit parfumul de cedru, atât de proaspăt ca în prima zi când am cumpărat-o. O voce părea să-mi zică: «Ești un om bătrân și nu ai mulțumit, nu ai întors mulțumirile către pământul care a făcut să apară acest parfum!». Așa că vin azi să mulțumesc pământului și sufletului neamului care mi-au dăruit atât de mult. Deoarece știu că un om nu e o carte de identitate și o țară nu înseamnă cantitatea datoriilor.

Cunoașteți adâncile mele legături și confraternitatea cu poetul Federico García Lorca. Pot spune că atunci când eram un tânăr, un adolescent care-și căuta o voce în el însuși, am studiat opera poetilor englezi, al căror stil l-am însușit, însă nu mi-am găsit vocea. Doar când am citit, traduse, operele lui Lorca, am înțeles că avea o voce. Nu vreau să spun că am copiat-o, nu aș fi cutezat,

însă mi-a permis să caut una, a mea, să găsesc un Eu, un Eu care nu este terminat, care luptă pentru propria existență. Pe măsură ce creșteam, am înțeles că această voce aducea cu sine cunoașterea. Despre ce cunoaștere e vorba? Să nu ne lamentăm gratuit. Și, dacă cineva dorește să exprime marea și inevitabila înfrângere care ne așteaptă pe toți, s-o facă în limitele stricte ale demnității și splendorii.

Abia atunci, în acel moment, îmi găsisem o voce, însă nu aveam instrumentul pentru a mă exprima, nu aveam un cântec.

Am să vă spun acum cum am obținut și cântecul.

Fiind un chitarist mediocru, ciomăgeam chitara, cunoșteam câteva acorduri. Mă întâlneam cu prietenii, cu colegii, sărbătorind și cântând, fără să îndrăznesc să mă văd vreodată muzician sau cântăreț.

Într-o zi, prin anii '60, m-am dus în vizită la mama mea, în Montreal. Casa ei se afla lângă un parc, lângă care era un teren de tenis care strângea mulți tineri. Am fost și eu în parc, unde un tânăr cânta la chitară, înconjurat de câțiva băieți și fete care îl ascultau. Era o chitară flamenco. Mi-a plăcut cum a cântat. Era ceva în felul în care cânta care m-a fascinat. Eu voiam să cânt așa, dar știam că niciodată nu voi fi în stare.

Am rămas acolo un timp împreună cu cei care-l ascultau și, când s-a făcut liniște, l-am întrebat dacă ar vrea să fie profesorul meu de chitară. Era un tânăr spaniol cu care mă înțelegeam prin intermediul limbii franceze, el neștiind limba engleză. A fost de acord să-mi dea lecții de chitară. Am stabilit prețul și i-am arătat casa mamei mele, ale cărei ferestre se vedeau de pe terenul de tenis.

A venit a doua zi la noi acasă și mi-a zis: «Aș vrea să ascult cum cânti». Am încercat să cânt ceva și mi-a

spus: «Nu ai nici cea mai mică idee, așa-i?». I-am răspuns: «Nu. Nu știu să cânt». «Mai întâi, lasă-mă să-ți acord chitara». A luat-o și a acordat-o. «Nu e o chitară proastă». Nu era un Conde, însă nu era de aruncat. Mi-a dat-o și mi-a zis: «Cântă acum!». Adevărul e că nu am reușit să cânt mai bine.

Mi-a zis: «Lasă-mă să-ți arăt câteva acorduri!». A luat chitara din care a făcut să iasă sunete pe care niciodată nu le-am auzit. Era o secvență de acorduri în tremolo. «Acum, tu!». I-am răspuns: «Mi-e teamă că nu pot s-o fac». «Lasă-mă să-ți pun degetele pe coarde!», lucru pe care l-a făcut, «și acum, cântă!», a spus. A fost un dezastru. «Vin din nou, mâine!».

Ziua următoare, mi-a așezat degetele pe chitară și am început iarăși cele șase acorduri – progresia de șase acorduri care stă la baza multor cântece flamenco. Am cântat mai bine în ziua aceea. În a treia zi, într-un fel sau altul, am evoluat. Stăpâneam deja cele șase acorduri, deși nu puteam să-mi coordonez degetele pentru a produce tremoloul corect.

Ziua următoare, nu a mai venit. Aveam numărul de telefon al pensiunii unde stătea în Montreal; am sunat să văd de ce nu a venit la întâlnirea cu mine și mi-au zis că și-a luat viața, că s-a sinucis.

Nu știam nimic despre acest om. Nu știam din ce parte a Spaniei este. Nu știam de ce venise în Montreal, de ce rămăsese acolo. Nu știam de ce se aflase pe terenul de tenis. Nu știam de ce și-a luat viața. Evident, eram foarte trist.

Voi spune acum ceva ce nu am spus niciodată în public. Acele șase acorduri, acele ritmuri de sunete datorite de chitară au fost baza muzicii mele și a tuturor cântecelor mele. Acum, cred că puteți să întrevedeți dimensiunea grațitudinii mele față de această țară.

Tot ceea ce ați găsit bun în lucrările mele vine din acest loc. Tot ce ați găsit frumos în cântecele mele, în poezia mea este inspirat de acest pământ.

Prin urmare, mulțumesc enorm pentru această caldă ospitalitate față de opera mea, care e a dumneavoastră, cei care mi-ați permis, în același timp, să pun semnătura mea la sfârșitul paginii.” (Leonard Cohen. Fragment din emoționantul discurs de mulțumire prilejuit de primirea Premiului Príncipe de Asturias pentru Literatură, înmănat de cel care, din iunie 2014, a devenit Regele Spaniei, Filip al VI-lea)

Românii de pretudindenii reprezintă vocea și instrumentul despre care vorbea Leonard Cohen, iar România reprezintă tărâmul unde au zăbovit românii care au ales să trăiască departe de țară și a cărui esență o poartă cu sine pentru a-și desăvârși cunoașterea.

Sunt convinsă că, în gând sau vădit, românii, oriunde s-ar afla, recunosc matricea, *cele șase acorduri* pe care se împletesc capodopere. Și fie tâmplar care înfrumusețează case, fie instalator care face artificii tehnice, fie zidar care își lasă sudoarea pentru trănicia construcției, fie orice bucătar, ospătar, îngrijitor, ale căror nume se pierd, toți știu că muntele munte se zice, iarba iarbă se spune, izvorul izvorăște, viața se trăiește. Din rândul lor răsar lăstari precum tânăra scriitoare Alexandra Badea, născută la București și stabilită în Franța, în 2003, care a publicat zece volume în limba franceză, în special piese de teatru și un roman (pentru piesa de teatru *Pulvérisés* a primit, în Franța, Marele Premiu pentru Literatură Dramatică); Andy Sava, o altă tânără regizoare româncă, stabilită în Marea Britanie, care a dus piesa Alexandrei Badea, în mai 2017, în fața spectatorilor londonezi; Alexandra Cherecheș, o tânără din generația a doua de migranți, care a reușit să cople-

șească profesorii spanioli (singura și prima româncă din Regiunea Madrid care a obținut calificativul de excelență la terminarea bacalaureatului, fiind premiată de doamna Esperanza Aguirre, Președinte al Regiunii Madrid) și care, deși nu a studiat-o, se îndreaptă către literatura din țara de origine a părinților, pe care o ridică la rang de trofeu pentru a o înmâna publicului spaniol; Lavinia Moraru, Ștefania Pipa, care fac parte din Orchestra Simfonică a RTVE; Dana Cortina, general manager al companiei Volkswagen Group Retail Spain; Ana Caterina Morariu, actriță de teatru și televiziune cunoscută publicului italian din aparițiile săptămânale, și alții, și alții.

Sunt doar câțiva care, cu siguranță, puși în situația de a mulțumi cândva, se vor întoarce la cele șase acorduri pe care să le restituie pământului și sufletului celor care au făcut să apară.

Românii rămași în țară întind mâini sigure și solide celorlalți români care, pe cărări neumblate, poartă în suflete roșul din nesfârșitele livezi, galbenul încărcat al holdelor de grâu și albastrul neîntinat al cerului.

Țara mea de dincolo de depărtări

Se zice că nu vedem pădurea de copaci. Aplicând același sistem, pot afirma că nu vedem nici țara de... noi. Ar trebui să ne distanțăm un pic și apoi să ne pronunțăm. Ar trebui ca toți să avem exercițiul depărtării de țară, să trăim un timp printre străini, să cunoaștem alte culturi ca să ne analizăm cu ochii depărtării.

Am plecat din România acum 15 ani, bucuroasă de norocul de a putea ajunge în altă lume pe care o credeam – și așa și era – diferită, frumoasă, luminoasă. Am întâlnit oameni noi, când serioși, când, aceiași oameni, copii, protagoniști ai jocului vieții, pentru că pentru ei, o spunea Calderón de la Barca, viața însăși e un joc, iar joaca e joacă. Și în joacă, dar nu numai, *da*-ul înseamnă uneori și *nu*, iar buna dispoziție poate încifra umbre de melancolie. Joaca înseamnă implicit efort, scop, creație, idei. Referindu-se la lupta și ideile lui don Quijote, personaj care, pentru mine, este expresia spaniolității, în *Meditación de El Escorial/Reflecție din El Escorial*, Ortega y Gasset (1932: 589) spune că posedă idei simple, liniștite, retorice, care aproape că nu sunt idei, ci mai degrabă paragrafe. Însă vine un moment când din acel

suflet incandescent se înalță grave îndoieli referitoare la sensul propriilor fapte. Și atunci Cervantes începe să adune cuvinte de tristețe. Ascultați această spovedanie angoasată a celui care se străduiește: „Adevărul e că eu nu știu ce câștig cu osteneala mea”. Serrano Plaja confirmă faptul că în aceste trăsături se regăsește orice spaniol. Deși e probabil ca în aceste linii Ortega să se fi gândit mai mult la Spania, la spanioli etc., decât la don Quijote propriu-zis, e clar că asta nu face ca afirmațiile sale să fie departe de adevăr.

Aceeași joacă înseamnă familiaritate, lipsa ierarhiilor. Spaniolul nu ține seama că e prinț sau conte, ci vorbește simplu și deschis cu toată lumea. De cele mai multe ori, renunțarea la titlu e însoțită de aprecierea exagerată a celuiilalt, care-l împinge pe acesta la sarcasm, așa cum i se întâmplă cavalerului Quijote cu servitoarele pe care le ridică la rang de cucoane: „Îl priveau țărăncile și cu ochii îi căutau figura (...), însă cum se auziră strigate nobile doamne, lucru atât de departe de profesia lor, nu se abținură să nu râdă” (Cervantes, I, 116). În ciuda a tot ce se poate imagina, cred că triumfă spiritul creștin, egalitatea umană care determină pe unii să vadă în ceilalți pe aproapele lor. Chiar și temele conversaționale sunt aceleași pentru toată lumea; dacă nu se înțelege totul, se înțelege o parte, și tot e ceva.

Ca într-un joc, ajung și eu în Spania, practic traversând Europa dintr-o margine în alta. Am străbătut, și aveam nevoie de acest parcurs, peisaje care se așterneau mai întâi verzi, mai apoi argiloase, deschizându-mi porți ale cunoașterii. Lăsam în urmă un pământ de o rară simetrie și unitate, cum puține se mai găsesc în lume. „De formă aproape rotundă, ca o medalie, în mijlocul lui se ridică Podișul Transilvaniei, nu prea înalt, de vreo 500 de metri, tocmai bun de locuit, prin urmare; el e

înconjurat din toate părțile de munții care-l alcătuiesc ca o uriașă cunună. Imaginea (corona montium) aparține scriitorilor Antichității, care au fost impresionați de această fericită dispoziție.” (Giurescu, 1943: 18)

Lăsam, așadar, în urma mea „cetatea” carpatică, unde au stăpânit Burebista și Decebal, unde s-au întemeiat Muntenia și Moldova, unde s-au înfăptuit mari uniri sub Mihai Viteazul și sub Ferdinand. Pământul românesc a fost tânjit de năvălitori asiatici, dar și europeni, care nu ne-au permis să stăm liniștiți, ci să fim mereu în alertă, să inventăm capcane, să evităm dușmanul sau să-i punem piedică, să ne bucurăm de reușită, să sărbătorim, să încingem hora. Geografia care ne-a țintuit la răscruce de drumuri ne-a făcut să trăim sub semnul provizoratului, al efemerității, care, deși ar putea avea o nuanță negativă, ne-a determinat să ne bucurăm de orice clipă, deoarece mâine devenea o mare necunoscută.

Lăsam dealurile, pădurile, râurile, Dunărea, Oltul, Jiul, susurători ai atâtor povești. Și mai lăsam bogățiile pământului românesc: „Rare sunt locurile, nu numai în Europa, dar pe întreg pământul, care să cuprindă atâtea bogății. Cea mai mare este, fără îndoială, pământul negru, minunat pentru agricultură, dând recolte îmbelșugate... Bălțile Dunării, Delta, lacurile de lângă țărnul mării și râurile cele mari pot să dea atâtea pește încât să se hrănească nu numai lumea de la noi, ci să trimitem și peste hotare... Pădurile de fag, brad și stejar acoperă încă o bună parte a țării. Iar în adâncul pământului e tot așa de multă bogăție ca și în fața lui. Sarea pardosește o mare parte din regiunea deluroasă și pe alocurea formează munți întregi... Aurul și argintul se scot de mai bine de trei mii de ani din Munții Apuseni... Bogăția

pământului românesc cuprinde tot ce e trebuincios vieții omenеști”. (Giurescu, 1943: 21)

Și mai lăsam oamenii care niciodată nu au părăsit acest pământ românesc, care, spune istoricul, dădea, cu puțină muncă, hrană îmbelșugată și variată, care oferea sare și aur, spre a nu mai aminti de alte bogății. Iar acești oameni sunt descendenți ai dacilor sau ai geților care, spune același istoric, și cred că această mărturie ar trebui să fie înscrisă pe fiecare carte de istorie, reprezentă cea mai însemnată ramură a tracilor, având o civilizație, o cultură și o istorie politică pe care n-a egalat-o nicio altă ramură; aceștia reprezintă elita numerosului neam al tracilor.

Mai lăsam un ținut, din jurul Craiovei, identificat de unii ca Țara lui Pazvante Chioru', de alții unul care mereu amintește de vremea lui Papură Vodă, un ținut căruia îi cunoșteam nordul patriarhal și singuratic, dar și sudul, atât de balcanic încât mă impresiona mai ales prin gesturile de afirmație și de negație, distorsionate, pe care aveam să le văd mai târziu, identice, la vecinii bulgari. Pentru a întări o afirmație, oltenii din sud fac mișcări cu capul pe orizontală, întorcându-l dintr-o parte într-alta, în timp ce toată lumea pecetluiește o afirmație prin înclinarea capului de sus în jos. Credeam că e o particularitate a lor, însă prietenii bulgari pe care aveam să-i cunosc în Spania mi-au demonstrat că nu erau deloc speciali, ci că foarte de demult, mult mai înainte de Papură Vodă, români și bulgari împărțeau mentalități, obiceiuri, porturi, cântece și jocuri.

Și mai lăsam umorul sănătos, continuu, când mai diluat, când mai vâscos, când mai ascuțit, când mai șlefuit pe care aveam să-l regăsesc doar la întâlnirile cu românii. Numai acolo tresăream bucuroasă la expresii sau regionalisme care acasă fac parte din cotidian.

Învățând o altă limbă, o pierzi ușor pe a ta. O prietenă îmi confirma acest lucru cu propoziții simple, acelea pe care cu toții le învățăm când începem să studiem o nouă limbă. Ajunsesse la această concluzie după ce fiul ei îi spusese că se va căsători cu o franțuzoaică în Tokio, locul unde lucra de câțiva ani buni. Și ea, ca o mamă iubitoare, a considerat că trebuie să învețe și japoneza, și franceza, și engleza, după ce studiasse trei ani limba română, pe care o adora: „Dory aprende un poquito de rumano, un poquito de japonés, un poquito de inglés, un poquito de francés. Dory ya no sabe ni español, ji, ji, ji./Dory învață puțină română, puțină japoneză, puțină engleză, puțină franceză. Dory deja nu mai știe spaniola, hi, hi, hi”. Adeseori făceam eforturi să-mi amintesc numele foștilor colegi de școală sau denumirile unor obiecte de uz sporadic precum *tel*. Însă, curios, niciodată nu am uitat regionalismele oltenești, care îmi stârneau râsul când le auzeam: „adinenea - adineaori, tomnai - tocmăi, o țără - puțin”. De aici am dedus că pentru a învăța o limbă străină e nevoie de zâmbet.

Și am ajuns în Spania; pot spune că am „descălecat” în San Lorenzo de El Escorial, minunata reședință a domnitorului în al cărui imperiu niciodată nu apunea soarele, Filip al II-lea. Cel care dă nume insulelor Filipine decide să construiască între 1563 și 1584 o mănăstire în acel loc, la 60 de km de Madrid, practic sprijinită de masivul central Sierra de Guadarrama și orientată spre râul Guadarrama, o poziție dintre cele mai privilegiate. Regele urca o alee, *El Paseo del Príncipe/Aleea Prințului*, ca să ajungă la *Silla de Felipe II/Scaunul lui Filip al II-lea* pentru a supraveghea lucrările operei în formă de rug, în amintirea bătăliei de la San Quintín contra francezilor, câștigată la data de 10 august, dată rezervată în calendarul creștin lui San Lorenzo, marti-